

İHTİYARLAR RİSALESİ EKSENİNDE YAŞLILIĞA BAĞLI MANEVÎ BAKIM HİZMETLERİ¹

Prof. Dr. Ali SEYYAR²

Aynur YUMURTACI³

GİRİŞ

Yaşlılığa bağlı bakıma muhtaçlık sorunu, bazen kişinin akrabalarından ayrılması, sevdiklerinden uzaklaşması, yalnızlığa itilmesi ve başkalarına sürekli olarak bağımlı duruma düşmesi anlamlarına geldiği için, yaşlıları tedirgin edebilmekte, ümitsizliğe sevk edebilmekte ve manen sarsabilmektedir. Hakikaten yaşlılığa bağlı bakıma muhtaçlığın bizzat kendisinin ve buna yol açan unsurların manevî anlam ve faydaları yaşlıların ve onlara bakan kişilerin gönüllerinde inkişaf edemezse yaşlılığın ve bakıma muhtaçlığın bütün yönleri olumsuzluklar kapsamında bir musibet veya bir şer gibi algılanacaktır. Bir başka ifadeyle yaşlılığa bağlı bakıma muhtaçlık durumu, sağlıklı ve anlamlı bir şekilde ve özellikle manevî kriterlerle değerlendirilemezse büyük bir ihtimalle materyalist yaklaşımlarla dezavantajlı (talihsiz) bir durum gibi değerlendirilecektir.

Hâlbuki sosyal hayatta yaşlanma veya yaşlılık gibi erteletilmesi veya ortadan kaldırılması mümkün olmayan bazı süreç ve durumlar vardır ki, bunlar kaderin bir cilvesi olarak yaşanılması gereken bireysel ve toplumsal imtihanlardır. Bununla beraber yaşlılığa bağlı bakıma muhtaçlığın dünyaya bakan zahirî olumsuzluklarının, manevî perdelerinin aralanması ve hadiseye manevi bir boyut kazandırılması (mana-yı harfi bakış) ile durumun olumlu/hayırlı hâle dönüştürülmesi her zaman mümkündür. Onun için, yaşlılara bakım hizmetlerinde kullanılacak manevî teselli kaynaklarının mahiyetini bilmekte fayda vardır. Yaşlı bakım hizmetlerinde yer alan elemanlar, bunun için ilk başta hastalık, engellilik ve yaşlılıktan kaynaklanan bakıma muhtaçlığın manevî faydalarını bilip, uygun bir lisanla bunları bakıma muhtaç yaşlılara aktarabilmelidirler.

Bakıma muhtaç yaşlılar, her şeye rağmen hayata olumlu/hikmetli nazarla bakmalarını sağlayacak etkili manevî tesellilere her zaman ihtiyaç duyarlar. Endişe ve değişik kaygılara kapılmamaları açısından bakıma muhtaç yaşlıların sürekli olarak yüksek moralle geleceğe ümitle bakabilmelerini sağlayabilmek için, özellikle Hz. Said Nursi'nin kaleme aldığı İhtiyarlar Risalesi önemli bir kaynaktır. Bu kaynak ayrıca yaşlı dostu manevî bakım konseptinin geliştirilmesi ve uygulanması için de önemli bir başvuru kitabıdır.⁴

---

¹ Tebliğ: “İhtiyarlar Risalesi Işığında Yaşlanma ve Manevî Bakım Çalıştayı; 30.05.2015; Risale Akademisi; Üsküdar/İstanbul.

² Sakarya Üniversitesi; Siyasal Bilgiler Fakültesi; Öğretim Üyesi.

³ İstanbul Üniversitesi; SBE Doktora Öğrencisi.

⁴ Yaşlılığın manevî faydaları ekseninde belirlenen teselli odaklı tespitler, başka kaynak gösterilmedikçe genelde şu iki kaynaktan ilham alınarak kaleme alınmıştır. 1.) Bediüzzaman Said Nursi; Yirmi Altıncı Lem'a (İhtiyarlar Lem'ası); 2001; ss. 281-323. 2.) Seyyar; 2010; ss. 283-306.

İşte bu makalede başta İhtiyarlar Risalesi olmak üzere değişik kaynaklardan bakıma muhtaç yaşlıların manevî rehabilitasyonuna, terapisine ve bakımına yönelik olarak bakıma muhtaçlığın içinde barınan gizli rahmet havuzundan birkaç önemli manevî teselli damlları tanıtılacaktır. Bakıma muhtaç yaşlıları teskin edici bu manevî teselliler, ayrıca onların hem dünyevî, hem de biiznillah uhrevî saadetleri olacaktır.

1. BAKIMA MUHTAÇ YAŞLILARA YÖNELİK MANEVÎ TELKİN VE TESELLİLER

1.1. Bakıma Muhtaçlık Emanet ve Kulluk Şuurunu Oluşturur

İleri derecede yaşlılık veya birden fazla bir engellilik ve(ya) kalıcı bir hastalığın sonucunda ortaya çıkan bakıma muhtaçlığın perde arkasındaki manevî dünyasında aslında güzel mânâlar/hikmetler gizlidir. Sahip olduğumuz sağlıklı bedenimiz ve tam teçhizatlı organlarımızın, haddizatında bize birer emanet olarak verildiğini düşünecek olursak, biz bu emaneti iyi korumak ve kollamakla yükümlüyük. Bizden kaynaklanmayan sebeplerden dolayı bu emanetlerin bazılarında belirli olumsuzluklar ve bundan dolayı da bedenî bazı rahatsızlıklar meydana gelmiş ise, bundan kişi elbette mesul tutulamaz. Ancak verilen emanetin kısmen veya tamamen geri alınmasından dolayı da kişi, şikâyet veya isyan etme hakkına sahip olamaz. Bedenimiz, iç ve dış organlarımız, gerçek anlamda bizim mülkümüz değildir. O hâlde bunların işlevselliğinin yitirilmesi karşısında isyan etmenin de bir anlamı ve faydası yoktur.

Bizleri yoktan var eden Allah, her yaratılanın gerçek maliki olduğu gibi, bedenimizin de sahibidir. Bedenimizin asıl ve tek sahibi, mülkünde istediği gibi ve istediği zaman sınırsız olarak tasarruf hakkına sahiptir. Bedenimizdeki geçici veya kalıcı rahatsızlıklar da netice itibariyle O'nun iradesi ile tahakkuk ettiğine göre, bize sabır, tevekkül ve teslimiyet içinde rıza göstermenin dışında bir görev düşmez. Hadiseye bu perspektifle bakıp görebilen bakıma muhtaç bir yaşlı, durumunu hakka'l yakîn⁵ derecede anlamış olur ve bunun hikmeti üzerinde durma ihtiyacını da başkalarına göre daha çok hisseder.

Diğer taraftan bakıma muhtaçlık durumu, belki de bakıma muhtaçlık şiddetine göre yaşlının ruh dünyasında değişik derecelerde kulluk ilhamı doğurur. Bakıma muhtaçlık gibi tedricî olarak veya birden ortaya çıkan bazı "musibetler", insana vereceği manevî şok tesiriyle fitratının rayına (yeniden) oturmasına yardımcı olur. Hayatına yeni bir manevî anlayış, ibret ve istikamet kazandırır. Yaşlı bir kişi, geç de olsa belki de bu vesile ile bazı şeyleri ilk kez idrak etmeye başlayacak, hatalarının bir sonucu olarak bu duruma düşmüş ise tövbe ile kulluk görevine dönme fırsatı bulabilecektir. Kulluk şuurunu bu vesile ile yakalamış olan bakıma muhtaç yaşlı; kibir, gurur, kendini beğenmişlik gibi kötü ahlâkını ve duygularını daha kolay terk edebilecek ve aciziyet içinde mütevazı yaşamasını öğrenecektir.

---

⁵ Yakîn; aksine ihtimal olmayan, kesinlik derecesinde yerleşmiş sağlam bilgidir. İslâm literatüründe "Yakîn"nin üç derecesi vardır: 1.) İlme'l-Yakîn (ilim seviyesi): Delil ile elde edilen ve aklın kabul ettiği kesin bilgidir. Örn.: Bir kişinin hastalık, özürülülük ve bakıma muhtaçlık kavramlarını bilmesidir. 2.) Ayne'l-Yakîn (müşahede seviyesi): Duyu organlarıyla elde edilen veya tecrübe, deney ve bizzat müşahede sonucu ile ortaya çıkan kesin bilgidir. Örn.: Yaşlı hastanın yanına gidip, onun ayrıca bakıma muhtaç olduğunu görmek. 3.) Hakka'l-Yakîn (tecrübe-kalp-sezgi ve vicdan seviyesi): Marifet mertebesinin en ileri noktasıdır. İnsanın iç sezgi (ilham) yoluyla, iç duygularla hissettiği, bizzat yaşayarak elde ettiği kesin bilgidir. Örn.: Kişinin bizzat kendisinin hasta, yaşlı ve bakıma muhtaç olmasıdır.

1.2. Bakıma Muhtaçlık Kadere İman Şuurunu Geliştirir

Bakıma muhtaçlığın bütün dünyevî olumsuzluklarını ve zahmetlerini ortadan kaldıracak tek reçete, iman coşkusuyla kadere tam rıza göstermektir. Böylece Allah'a sığınan bakıma muhtaç yaşlı, acılarını ve sıkıntılarını önemli derecede hafifletecektir. Kadere iman, bütün sıkıntıların sonucundan emin olma duygusunu ve güvenini verir insana. Bakıma muhtaçlık hâlinde kibir yerine acizlik hâkim olacağı için, bakıma muhtaç yaşlı, akli ve kalbi ile manevî gerçekleri daha kolay görebilecek ve bu ruh hâliyle bütün vesvese ve şüphelerden arınmış olarak genel anlamda imanını, özel anlamda ise kadere imanını yenilemiş ve güçlendirmiş olacaktır.

İnsanın iç dünyasındaki manevî tazelenme, iman nurunu artıracığı gibi kişiyi Allah'a daha da yakınlaştıracaktır. Rabbine yönelmekle bir taraftan âdetâ tap taze bir imanla manevî dünyasını zenginleştiren bakıma muhtaç yaşlı, diğer taraftan da aciziyetin idrakiyle sosyal hayatta ve beşerî münasebetlerde daha mütevazı ve hoşgörülü bir tavır sergileyecektir. Tevazu içinde uyumlu bir yaklaşım gösteren bir yaşlı, hem toplum tarafından sevilecek, hem de Allah katında yücelecektir.

İster farkında olalım veya olmayalım iman etmekle birlikte gerek iman edenin manevî dünyasında, gerekse sosyal çevresinde nurlu, lezzetli, sevimli ve kaynaştırıcı güzellikler meydana gelecektir. Hayat, her şeye rağmen daha anlamlı ve güzel olacaktır. Bakıma muhtaçlık hâli ise, yaşlıyı bu manevî güzelliklere doğru daha belirgin bir şekilde sevk edecek güce sahiptir. İman ve tevekkül sayesinde bakıma muhtaç yaşlı, bütün bu manevî güzellikleri iç dünyasında hissedebileceği için, hâlinde şikâyet etmeyi aklından bile geçirmeyecektir. Belki de Kuran'ın verdiği ders-i iman nuruyla bu durumdan fevkalade memnun olup şükran içinde olacaktır.

İhtiyarlar Risalesinde ileri yaşlara kavuşmuş erkek ve kadınlara hitap eden Hz. Said Nursi, kurtuluşun kaynağını imana işaret ederek orijinal ifadesiyle şöyle buyurmaktadır:

"Madem iman gibi hadsiz derecede kıymetli bir nimet bizde vardır; ihtiyarlık da hoştur, hastalık da hoştur, (bakıma muhtaçlık da hoştur), vefat da hoştur. Nahoş bir şey varsa; o da günahdır, sefahattir, badatlarıdır, dalâlettir. Ey ihtiyar ve ihtiyareler! Madem sizlerde iman var ve madem imanı ışıklandıran ve inkişaf ettiren namaz ve niyaz var; ihtiyarlığımıza ebedî bir gençlik nazarıyla bakabilirsiniz. Çünkü onunla ebedî bir gençlik kazanabilirsiniz. Hakikî soğuk ve sakil ve çirkin ve zulmetli ve elemli olan ihtiyarlık ise; ehl-i dalâletin ihtiyarlıklarıdır, belki de onların gençlikleridir. Onlar ağlamalı, onlar "vâ-esefâ vâ-hasretâ" demeli. Sizler, ey muhterem imanlı ihtiyarlar! "Elhamdülillah alâküllihal" deyip mesrurane şükretmelisiniz".

Aynen öyle, imanla manevî zirvelere ulaşmış bakıma muhtaç yaşlılar da lisan, kalp ve lisan-ı hal ile "Elhamdülillah" demelidir.

1.3. Bakıma Muhtaçlık Aktif Sabrı Öğretir

Ahiretteki ebedî hayatın manevî güzelliklerinin ve lezzetlerin boyutunun, dünyadaki hastalıkların ve sakatlıkların kısa veya uzun süreli olarak meydana getirdikleri olumsuzlukların şiddetine göre derece derece olması beklenir. Bu Allah'ın adaleti ve lütfünün bir gereğidir. Dünyevî rahatsızlıkların mahiyetinde gizlenen sevaplar, öbür dünyada kişiye mükâfatlar kazandıracağına göre, rahatsızlıkların yol açacağı sıkıntılara ve meşakkatlere katlanmak da o nispette kolaylaşacaktır. Bundan dolayı bakıma muhtaç inançlı yaşlılar, "bu da geçer yâ Hû" demeli ve aktif sabır göstererek, çekilen sıkıntıların aslında birer imtihan ve ibadet türü ve bunun da ahiret için manevî bir yatırım olduğunu

düşünmelidirler. Her şeyin geçici ve gidici olduğu gibi, dünyevî rahatsızlıkların da kalıcı olmadığı inancı, insanı sabırlı kılar.

Diğer taraftan Allah, “Demek ki, zorlukla beraber bir kolaylık, muhakkak güçlükle beraber bir kolaylık vardır”⁶ buyururken, değişik bedenî rahatsızlıkların yol açtığı keder ve gamdan sonra rahatlığın, kolaylığın geleceğini müjdelemektedir. Bakıma muhtaç yaşlı, aktif sabır gösterir ve hâline olumlu yönde bakmaya başlarsa, içinde bulunduğu durumdan fiilî anlamda tam olarak kurtulmasa da, mânen kendini rahat hissedecektir.

Hız. Mevlana, böyle durumlarda şöyle tavsiyelerde bulunmaktadır: “Gam düşüncesi, sevinç yolunu keserse, üzülmeye; Çünkü o gam, senin için sevinç ve neşe hazırlamaktadır”⁷. Demek ki sabretmenin sonunda kişi, er veya geç, belki daha dünyada ama mutlak anlamda ahirette manevî lezzetlerin yeşermesine vesile olan neşe ve mutluluğunu, olumsuz olarak gördüğü ve keder zannettiği durumlardan, yani bakıma muhtaçlık hâlinde kazanacaktır.

1.4. Bakıma Muhtaçlık Günahlara Kefarettir

Kefaret, lügatte silmek, izale etmek anlamına gelir. Allah, bazı günahları ve kusurları bir takım vesilelerle affeder. Bu vesilelerden her biri kefarettir sayılır. Kefaretler, işlenen hataların bağışlanmasına sebep olur. Bunun gibi musibetler de, sabretmek, insanlara şikâyet etmemek, sızlanmamak ve ilahî hükme razı olmak ve sevabını Yaratan’dan beklemek, bir insanın günahlarının bağışlanmasına sebep olur.⁸

İslâm Peygamberi, müminin ayağına batan bir dikene varıncaya kadar başına gelen her güçlük ve üzüntünün onun günahlarını temizlemeye vesile olduğunu müjdelemektedir.⁹ Sadece şahsına değil, malına ve çocuk çocuğuna gelen bir belanın da Allah’ın huzuruna tertemiz çıkmasına vesile olabileceğini ifade etmektedir. Kulun günahları olup da, sildirecek yeterli sevabı yoksa üzüntü ve hastalık bu fonksiyonu görmekte ve onu ahiretin acı ve sıkıntılarında kurtarmaktadır.

Kişi, ihmal, tedbirsizlik, yanlış beslenme veya zararlı tüketim alışkanlıkları gibi hatalı ve zararlı tutum ve davranışlarından dolayı bakıma muhtaçlığa bizzat kendisi sebebiyet vermiş olması halinde bile ümitsizliğe kapılmadan bakıma muhtaçlığın manevî faydalarını görmeli ve bunlardan yararlanmak adına samimî olarak derhal tövbe ve istiğfar etmeli ve ibadete yönelmelidir. Bu durumda Yaratan, engin rahmetin bir tezahürü olarak bakıma muhtaç yaşlıyı affedecektir.

Diğer taraftan bakım ihtiyacı duyulsun veya duyulmasın değişik hastalıklar, çoğu zaman Müslümanların işledikleri günahların daha dünyada iken affına sebebiyet veren avantajlı durumlardır. Yaratan, günahlarla kalbini manen kirleten bir kişiye değişik türde ve şiddette bazı rahatsızlıklar vermek suretiyle onun manevî temizliğine, yine O’nun şefkatinin bir tezahürü olarak, yardımcı olmaktadır. “*Ermiş ağacı silkmekle nasıl meyveleri düşerse,*

⁶ Kuran; İnşirah (94): 3-6.

⁷ Mevlana; 2004; s. 294.

⁸ Karagöz; 1996; s. 129.

⁹ Konu ile ilgili birkaç hadis şöyledir: “Müslüman’a fenalık, hastalık, keder, hüznün, eziyet ve iç sıkıntısından tutun da bir diken batmasına kadar uğradığı her musibete karşılık Cenâb-ı Hak onun suçlarını ve günahlarını örter.” (Müslim; Birr 52). “Hangi Müslüman’a hastalık (ve bir diken veya daha küçük bir şey de olsa eziyet veren bir şey) isabet ederse, ağacın hazan vakti yaprakları döküldüğü gibi, Allah bu musibetleri onun hatalarına kefarettir kılarak günahlarını döker.” (Buhârî; Merdâ 13). “Allah’ın, kula bir fakirlik ve hastalık verdiğini gördüğümüzde şüphesiz Allah, onu günahlardan arındırmak istiyor demektir.” (Câmiü-s-Sağır; C. 1; No: 365). “Kul, üç gün hastalandığında annesinden doğduğu gün gibi günahlarından sıyrılır.”

imanlı bir hastanın titremesi de öyle günahları silker”¹⁰ diyen İslâm Peygamberi, çekilen bedenî ıstırapların aslında ahiret hayatına avantajlar sağlayan manevî arınma fırsatları olduğunu göstermektedir.

Son Peygamber, bakıma muhtaçlık hâlinin sabretmek şartıyla günahlara kefarete olacağını bir kutsi hadiste şöyle müjdelir: “Allah, şöyle buyurdu: *Mümin kullarımdan birine bir bela ve hastalık verdiğimde Bana hamd eder ve verdiğim bela ve hastalığa sabır gösterirse, yatağından kalktığında annesinden doğduğu günkü gibi günahlardan temizleniş olarak kalkar. Allah, hafıza meleklerine şöyle buyurur: ‘Ben bu kulumu yatağa esir ettim ve ona bela verdim. O halde ondan önce sıhattayken kendisine yazmış olduğunuz sevapları yazmaya devam edin’*. Bir başka hadiste ise kısaca şu tespitte bulunur: “*Hastalıkta geçen saatler, günah işlenen saatlere kefarete olur*”.¹¹ Kimsesiz ve yalnız yaşayan bakıma muhtaç yaşlıların günahlarının da affolunacağını yüce Peygamber şu şekilde bildirmektedir: “*Garip, hastalanıp, sağına, soluna, önüne ve arkasına baktığında tanıdık hiç kimseye göremeyince Allah, onun geçmiş günahlarını bağışlar.*”¹²

Dolayısıyla yaşlılığa bağlı hastalıkların, günahların affına bir vesile olacağına bakıma muhtaç yaşlılar da kalben inanmalı ve bu imanla Allah’a daha çok yönelmelidirler. Bununla birlikte Allah, vermediği nimetten kulunu sorumlu tutmadığı gibi, sağlık gibi elinden aldığı bazı nimetlere karşılık kulunun günahlarını affederek manevî derecesini de yükseltmektedir. Kişinin manevî derecesinin artması, normal şartlarda sevap hanesine kaydedilebilecek güzel amellerin işlenmesi ile mümkündür.

Allah, kalbi kırık, aciz yaşlıların hâmisî, sahibi ve yardımcısıdır. Allah, sebepler yaratarak sabırlı ve muttaki bakıma muhtaç yaşlıların bakımını üstlenecek merhametli ve sosyal duyarlı kişiler gönderir. Bundan dolayı kimsesiz ve-fakat imanlı bakıma muhtaç yaşlılar üzülmesin, çünkü Yaratan onlarla beraberdir. Ziyaretçileri olmasa bile kimsesiz bakıma muhtaç yaşlılar, Allah’ın himayesi altında olduklarını ve günahlarının affedileceğini düşünmelidirler.

1.5. Bakıma Muhtaçlık Feyiz Hislerini Doğurur

Bakıma muhtaçlık, kişinin ileri derecedeki aciziyetinden dolayı başkalarının fizikî desteğine sürekli olarak bağımlı olması anlamına geldiği için, hem bakıcılar, hem de bakıma muhtaç yaşlılar için hayli müşkül ve azamî sabır gerektiren bir durumdur. Belki de imtihanların en zorlarından. Ancak aktif sabreden, hâline buna rağmen rıza gösterenlerden fitratı müsait olanlar, bu zor durumlarından dolayı feyiz hislerini derece derece vicdanlarında yaşayabileceklerdir.

“Fuyûzât (feyizler), Allah sevgisinin bir neticesi olarak, Allah’tan bazen bir vâridât (içine doğma) hâlinde, bazen de bir inşirah (ferahlanma) olarak gelen, tarifi oldukça zor bir duygu ve ruh hâlidir. İmandan manevî zevklere uzayan bu süreci izah etmek gerekirse, önce “İman-ı billah”, sonra “Marifetullah” onun arkasında “Muhabbetullah” sonra da zevk-i ruhanî (feyizler) basamağı gelmektedir. Buna göre manevî feyizlerden yararlanabilmek için, üç aşamadan geçmek gerekir. Her bir aşamada belirli bir oranda manevî feyiz hâlleri yaşanabileceği gibi, gerçek feyiz hislerine üçüncü basamaktan sonra yani ruhî lezzetlerin yoğunlaştığı zevk-i ruhanî mertebesinde erişilebilir. İlk üç aşamalı sürecin kavramsal içeriğine bir göz atalım:

¹⁰ Ramuzü’l Ehadis; No: 3; s. 234.

¹¹ Câmiü-s-Sağır; C. 3; No: 2872 ve No: 2320.

¹² Câmiü-s-Sağır; C. 3; No: 2791.

a) İman-ı billah; Allah'a ve O'nun sıfatlarına kalben tasdik ederek inanmaktır.

b) Marifetullah; Allah'ı, Kuranın bildirdiği gibi tanıma ve anlama, zâtını, sıfatlarını, isimlerini ve bunların sonsuz kemâlde olduğunu şüphe götürmeyecek derecede bilme anlamlarına gelmektedir. Kişi anladığı kadar ilâhî hakikatlere vakıf olur ve kişi anladıkça Allah'a teslim olur.¹³

c) Muhabbetullah ise, insan ruhunu erdeme ulaştıran Allah sevgisidir. Allah'ın kemâl ve cemalini idrak ve takdir oranında kalpte meydana gelen ilâhî bir nurdur. Bu muhabbet ile insan ruhu, kederlerden ve hüznlerden kurtulur ve manevî huzura kavuşur.

Bakıma muhtaçlık; bir bütünlük içinde madde ile mânâ, rıza ile teslimiyet ekseninde değerlendirilirse bakıma muhtaç yaşlı, Yaratana yönelik iman, marifet ve muhabbet sayesinde zevk-i ruhanî mertebesinde dolu dolu feyiz alabilecek ve dolayısıyla hâlimden şikâyetçi olmayacağı gibi ruhen de tatmin olacaktır.

1.6. Bakıma Muhtaçlık Hem İbadettir Hem de Kişiyi İbadetlere Yönlendirir

Bakıma muhtaçlık hâlini teslimiyet ve tevekkül içinde geçiren yaşlıların, bizzat bu halleriyle bile sürekli olarak ibadet içinde olduklarını bizzat Hz. Peygamber şu hadisleriyle teyit etmektedir: *“Hayâ süstür. Takva şereftir. En hayırlı binek sabırdır. Musibet (bela) anında aziz ve celil olan Allah'tan kurtuluş beklemek de ibadettir”*.¹⁴

Diğer yandan bakıma muhtaçlık, insanın zayıf yönlerini ortaya çıkartması hasebiyle o çaresizlik hâliyle yaşlı, kulluk şuurunu daha kolay idrak edeceğinden Yaratana ibadet etmede daha büyük bir eğilim gösterebilecektir. Üstelik bakıma muhtaç bir yaşlının aczini idrak ederek, içten yaptığı ibadetlerin değeri, Allah katında daha üstündür. Bakıma muhtaç inançlı bir yaşlı, her ne hâlde olursa olsun, farz ibadetlerini şu veya bu şekilde her zaman yerine getirmeye gayret gösterir. Bakıma muhtaçlığından dolayı diğer ibadetlerine yerine getiremese de Allah, bir manevî tazminat olarak kendisine yine de sevap verir. Nitekim Hz. Peygamber, *“Muttakî bir mümin, hastalık sebebiyle yapamadığı daimî virдинin (belli zamanlarda yapılan zikir) sevabını, hastalık zamanında yine kazanır”* buyurmaktadır.¹⁵

Bakıma muhtaçlığın güzel bir yönü de, çaresizlik içinde kişiyi Yaratana yönlendirmesidir. Kuran-ı Kerim, buna bir örnek vermektedir: *“Biz insana nimet verdiğimizde o yüz çevirir, başını alır uzaklaşır. Fakat kendisine sıkıntı (fenalık) dokununca bir de bakarsın hemen enine boyuna (uzun uzun) duaya dalar (yalvarır durur)”*.¹⁶

Böyle durumlarda gerçek mümin, tam bir teslimiyet ruhuyla ve ihlâsla sadece Allah'tan yardım diler, O'na yalvarır. Dua da bir nevi ibadettir ve bakıma muhtaç haliyle bir yaşlı, aczini anlayıp Yaratana daha çok iltica etme ihtiyacı duyar. Bakıma muhtaç hastanın duasının kabul görmesi önemli bir konudur. Hastalıklar ve diğer bütün rahatsızlıklar, âdetâ dua için verilmiştir. Hastalık veya bakıma muhtaçlık sırrıyla halislik ve samimiyet kazanan, özel zaaf ve ihtiyaçtan gelen bir dua, kabule çok yakındır. Hem dindar olan bakıma muhtaç yaşlı, hem bu kişiye bakan müminler de bu duadan istifade edebilirler.

¹³ Marifetin kaynağı kalp, ruh, ilham ve keşiftir. İlmin kaynağı ise, akıl, duyu organları ve nakildir. Bundan dolayı ilimle marifet birbirinden farklıdır. İlmin zıddı cehalet, marifetin zıddı inkârdır. Bkz. Karagöz; 2005; s. 409.

¹⁴ Câmiü-s-Sağır; C. 3; 2002, No 2033.

¹⁵ Buharî, Cihad: 134; Müsned, 4:410, 418.

¹⁶ Kuran; Fussilet (41): 51.

Ancak bazen dua ile duayı, yani, dua kendi kendini kaldırmadığından, duanın neticesinin çoğu zaman uhrevî olduğunu söyleyebiliriz. Bazen kişi yıllarca dua ettiği hâlde duası zâhirî plânda kabul görmemektedir. Kişi, bu durumda yine de duayı terk etmeyi kalbiden geçirmemelidir. Zira her hastalık duanın vakti olduğunu gösterir; şifa, tıbbî tedavi ve rehabilitasyon ise duanın mutlak anlamda bir neticesi değildir. Belki Yaratan şifa verse, fazlından verir. Ancak vermiyorsa bu, duanın kabul görmediği anlamına gelmez. Dua, istediğimiz tarzda kabul olmamış ise, büsbütün makbul olmadı sonucuna da varılmamalıdır. Yaratan, dünya ve ahiret menfaatimize ne hayırlı ise onu verir. Bazen dünyaya ait dualarımız, kendi menfaatimizin bir gereği olarak ahirete yönelik olabilmekte ve dolayısıyla da duaların sonuçları ahirette kendisini göstermektedir.

1.7. Bakıma Muhtaçlık Kişiyi Ruhun Olgunlaştırır

Bakıma muhtaçlık, mânâ âleminde ilahî bir hediye olması hasebiyle mahiyetinde birçok hikmet gizlidir. Bakıma muhtaç yaşlı, hikmet ekseninde tefekkür etmesi hâlinde gizli gibi görünen bazı sırları manevî derecesine göre keşfedebilir. Bu vesile ile Yaratan'ın Rahman ve Rahim isimlerini de düşünerek, gelecek endişelerini ve kaygılarını giderir. Korku (havf) ve ümit (recâ) arasında dengeli ve müspet bir düşünce geliştirmek suretiyle sağlıklı bir ruh yapısına kavuşur. Dengeli bir ruh yapısıyla kişi, gafletten uzaklaşır ve imanın gereklerini daha büyük bir iştiaqla yerine getirmek ister. Tevekkül, sabır ve hatta şükür gibi duygularla dengeli bir hayat yaşayan bakıma muhtaç bir yaşlı, sağlığına güvenip de gaflet içinde bir ömür geçirenlere göre daha çok manevî kazanç elde edecektir.

Eskiden veli zatlar, nefs-i emmârenin (kötülüğü emreden nefis) ve kör hissiyatın tehlikelerinden kurtulmak için, çile ve riyazetlerle nefs-i emmârenin öldürülmesine çalışmışlardır. Bakıma muhtaç yaşlılar ise gayri ihtiyarî olarak dünyanın ve insanın geçici olduğunu özel durumları gereği aklî ve kalbî duygularıyla kolaylıkla idrak edebilirler. Bu durumda artık dünyevî cazibeler onları aldatamaz ve gaflet de gözlerini kapayamaz. Nefs-i Emmâre, fizikî bağımsızlığını büyük ölçüde kaybetmiş bakıma muhtaç bir yaşlının rezil istekler ve nefsanî arzulara bel bağlamasını artık sağlayamaz. Bakıma muhtaçlık, nefsin belalarından kurtulmayı önemli derece kolaylaştırmaktadır. Diğer yandan iman, teslimiyet ve tevekkülle nefsin kontrol altında tutabilen bakıma muhtaç bir yaşlı, ruhî yönden de sürekli olarak tekemmül eder.

Bakıma muhtaçlık gibi üzüntü ve kedere yol açan her türlü olayı aslında en çok Peygamberler, veliler sonra olgun kişiler yaşamıştır. “Hz. Eyyub, tam yedi yıl belaya sabretti, razı oldu. Allah'ın gönderdiği misafir hoş tuttu”¹⁷ diyen Hz. Mevlana, başımıza gelen belaları, birer misafir gibi kabul etmektedir. Onlar Hak'tan geldikleri için, yine Allah'a geri döneceklerdir. Misafirler, Allah'a manevî bir dille hoş tutulduklarını beyan etmeleri hâlinde, Allah da misafirlere ev sahipliği yapmış olanlardan ziyadesiyle razı olacaktır. Dolayısıyla yaşlılığa bağlı bakıma muhtaçlık hâlini de bize geçici olarak uğrayan aziz bir misafir olarak kabul etmek ve misafirimizi şikâyet etmeden karşılamak gerekmektedir. Bütün olgun insanların tavrı, bu gibi durumlarda bu şekilde olmuştur.

Bazen de belalar ve musibetler, henüz olgunlaşmamış ve-fakat olgunlaşmaya aday olanlara da verilir. Bu durumda kişinin başına gelen bir felaket, onun olgunlaşmasına vesile olabilmektedir. Bakıma muhtaç yaşlı da, çektiği bedenî acıların karşısında sabır gösterirse, insanî vasıflarını geliştirir ve mânen kuvvetlenir. Böylece bakıma muhtaçlık hâli yaşlı bir insanı hem terbiye etmekte, hem de kâmil bir insan olma yolunda adım attırmaktadır. Allah, acıyanların en acıyanı, merhamet edenlerin en merhametlisi olduğu için, kullarını imtihan

¹⁷ Mevlana; 2004; s. 295.

etmek üzere başlarına belalar yağdırırken, onların kalplerine gizli kuvvetler vermektedir. Böylece manevî yönden en zayıf insanlar bile yaşadıkları acı tecrübelerden dolayı mânâ kahramanları olabilmektedir.

1.8. Bakıma Muhtaçlık Ahireti ve Ölümü Hatırlatır

Ahiret ve berzah (dünya ve ahiret arası yer) inancı, gaflet ve belki de dünyevî (toplumsal) unsurların etkisi ile beyinlerde ve ruhlarda tam olarak gelişemediği için, öbür âlem, karanlık bir muamma gibi algılanabilmektedir. Hâlbuki öbür âlemin varlığı, dinî kaynakların yanında kalbî aklın manevî işaretleri boyutuyla da bir gerçektir. İnsan, er veya geç yokluğa ve meçhule değil dostlarının ve sevdiklerinin gittikleri âleme geri dönüşü olmayan bir yolculuk yapacaktır. İnsan, mahşerde herkes ‘*nefsi nefsi*’ dediği zaman, yine ‘*ümmeți ümmeți*’ diyerek en kutsî ve en yüksek bir fedakârlık ile yine şefaatiyle ümmetinin imdadına koşan en son Peygamberin gittiği nurlu âleme gidecektir.

İleri yaşlılık, ağır ve belki de ölümcül bir hastalıktan kaynaklanan bakıma muhtaçlık, kişiye ölümü ve ahireti hatırlatır. Günlük hayatında belki uhrevî akıbeti hakkında pek düşünmeyen ve gafletin karanlığında yaşadığının farkına bile varamayan bir insanın, bakıma muhtaç hâle geldiğinde hayata bakışı da farklılaşmaktadır. Bakıma muhtaçlık, kişinin aciziyetini gösterdiği için, zihnî plânda kulluk şuurunun oluşmasını da sağlamaktadır. Bakıma muhtaç kişi, ahirette hesap vereceğini daha yakın hisseder ve Yaratan’ın rızasını kazanacak bir şekilde hayatına yeniden bir şekil verir. Musibet gibi görünen bakıma muhtaçlık hâli, kişiye manevî bir bakış ufku kazandırdığı için, nihayetinde ilâhî bir hediye olarak da görülebilecektir. Bakıma muhtaçlık hâli yaşanmasaydı belki de o kişi, hayatı boyunca Yaratan’dan tamamen veya kısmen kopuk olarak bir hayat sürdürecekti.

Bakıma muhtaçlık durumu, kişinin manevî dirilişine vesile oluyor ise içinde bulunulan durum bir rahmet vesilesinden başka bir şey değildir. Bu durumda olan bir kişi, ahirete yönelik kalıcı bir manevî şifa kaynağını elde etmiş olacaktır. Aksi durumda ise kişi, sağlıklı ve kimseye bağlı olmaksızın rahat fakat ahirette geçerli olan manevî şifa kaynaklarından mahrum olarak bir hayat sürdürecektir. Bu da o kişinin daha hayattayken manevî ölümü olacaktır. Hâlbuki hayatı boyunca ahirete inanarak yaşamış olan bakıma muhtaç bir yaşlının ölümü, hem manevî dirilişi olacak, hem de bütün rahatsızlıklardan arındırılmış yeni bir hayatın başlangıcı olacaktır.

Bakıma muhtaç yaşlıların dünyada iken yeniden eski sağlıklarına ve gençliklerine kavuşamamaları, uhrevî boyutuyla manidardır. Belki de burada birçok manevî fayda gizlidir. “*Dünyadaki sıkıntı anları, ahiretteki sıkıntı anlarını yok eder*”¹⁸ hadisini duyan herhangi bir bakıma muhtaç yaşlı, ahirette tam anlamıyla her türlü bedenî rahatsızlıklardan kurtulacağına inanarak, bunun gereğini yerine getirme şuuruna erişebilecektir. Dünyada sağlığına yeniden kavuşamayacağını ama buna mukabil belki de öbür âlemde herkesten daha çok sağlıklı olacağını ümit eden bakıma muhtaç bir yaşlı, kendisine özel olarak sunulan manevî şifa kaynaklarının aslında manevî bir imtiyaz olduğunu anlar ve Yaratan’a yönelik şükürünü de bu inançla ifa eder.

Ölümü hatırlatan bazı ciddî hastalıklar ve ileri derece bakıma muhtaçlık hâlleri, zahirî (dünyevî) boyutuyla korkunç gelebileceğinden dolayı olumsuz değerlendirilebilir. Hakikaten gaflet penceresinden bakıldığında kısa zamanda ölüme sebebiyet verebilen ağır hastalıklar, dehşet verici görünebilir. Doğrusu ne ağır bir hastalık, mutlak anlamda ölüme bir davetiye çıkarır, ne de hafif bir hastalık ölüme büsbütün kapalıdır. İnsan, şu veya bu şekilde

¹⁸ Câmîü-s-Sağır; 2002; No: 2319.

hastalıklara maruz kalabilir, bunları bazen atlatabilir, ancak er veya geç herhangi bir sebepten dolayı olmasa da eceli ile bu hayata bir gün veda edecektir.

Ölüm, kaçınılmaz ve mukadderdir. Her nefis ölümü tadacağına göre, bakıma muhtaç olsun veya olmasın inanan her insan, Yaratan'dan güzel bir ölüm ve ebedî dünya için güzel bir başlangıç dilemelidir. Ölümü hatırlarken kişi, ölümünün mahiyetini hakikat boyutuyla düşünmeli, ölüme manevî bir gözlükle bakmalı ve ölüm ötesi güzellikleri görebilmelidir. İmanlı olarak ruhunu teslim edebilmiş bakıma muhtaç olsun veya olmasın bütün insanlar için ölüm, dünya çilelerinden bir kurtuluştur. Ölüm, ebedî saadetin rahmet kapısıdır.

Özellikle hayatın son dönemlerinde bakıma muhtaçlık gibi ağır bir imtihana muhatap olan yaşlı bir insan, İslâm Peygamberinin şefaati altına girip nurundan istifade etmek istiyorsa durumunu şikâyet konusu yapmadan biraz daha sabretmesi ve en önemlisi onun Sünnetinden ayrılmaması gerekmektedir. Bu dönem, ahirete, mahşere, hesap gününe daha büyük bir ciddiyetle hazırlık yapmak için belki de en son fırsattır. Bakıma muhtaç yaşlı, dostlarıyla ve sevdikleriyle birlikte ebedî saadete kavuşmak istiyorsa, büyük bir hassasiyetle imanını korumalı, iştihakla ibadetlere yönelmeli ve her halükârda kadere tam teslim olmalıdır.

Madem ötelede çileli bir dünya hayatından daha güzel ve kalıcı bir âlem kişiyi bekliyor o hâlde bir insan, nihayetinde geçici olan bakıma muhtaçlıktan ve yaşlılıktan niçin şikâyet etsin? Bilakis durumundan memnun bile olmalıdır. Çünkü ahirete gerçek boyutuyla tam iman, kişiye hiçbir yerden alamayacağı kadar manevî güç, sağlık, afiyet ve kuvvet verecektir. Neticede ahirette dostlarla birlikte olma ümidinde ve imanında öyle güçlü bir manevî teselli vardır ki; yüz bin yaşlılık ve bakıma muhtaçlık hâli tek bir kişide toplanmış olsa dahî, bu imandan gelen katmerli teselli ile kişi yine de ümidini yitirmez.

1.9. Bakıma Muhtaçlık Hâlinde Ölmek Şehit Sevabı Kazandırır

Bakıma muhtaçlığa sebebiyet veren rahatsızlıkların bir kısmı vardır ki, eğer ölümle neticelense, manevî şehit hükmünde, şehadet gibi bir velâyet derecesine sebebiyet verir. Çocuk doğurmaktan gelen hastalıklar ve karın sancısıyla, boğulma, yanma ve taun ile vefat edenler, manevî şehit olduğu gibi, çok mübarek hastalıklar vardır ki, velâyet derecesini ölümle kazandırır.

Nitekim yüce Peygamber bir hadislerinde şöyle buyurur: *“Beş durum vardır ki, onlardan biri üzere ölen kimse şehittir: 1.) Allah yolunda öldürülen şehittir. 2.) Allah’a itaat yolunda ölüp boğularak ölen şehittir. 3.) Allah’a itaat yolunda olup da karnındaki bir hastalık sebebiyle ölen şehittir. 4.) Allah’a itaat yolunda olup da yaralanarak ve vebadan ölen şehittir. 5.) Allah’a itaat yolunda olup da doğum sebebiyle ölen şehittir”*.¹⁹

Son Peygamber'in, bu hadislerinde saydığı beş sınıftan birincisi hariç diğerleri manevî (uhrevî) şehitler kısmına dâhildir. Başka hadislerde manevî şehitlerin sayısı daha da arttırılmıştır. Kaynaklarda uhrevî şehidin sayısı elliyi bulur (Akrep sokması sonucunda ölmek; Yıkık altında kalarak kazaen ölmek; Yanarak ölmek vb.).

1.10. Bakıma Muhtaçlık Cennete Davetiyedir

Manevî şehit sevabı almayı hak eden bakıma muhtaç bir yaşlı, değişik hastalıkların eşliğinde dünya hayatına veda etse, takva derecesine göre, diğer kabir ehlinde daha sağlıklı ve dinç olarak dirilir ve Cennete girmeyi hak eder. Bu konuda bir kutsî hadiste şöyle

¹⁹ Câmîü-s-Sağir; C. 3; No: 2070.

buyurulmaktadır: “Kulumun iki sevgili uzvunu (göz nurlarını) giderirsem, o da ona sabrederse, iki gözüne karşılık ona Cenneti veririm”.²⁰

Bir Müslüman, gözleri görmeyerek vefat etmişse, yine manevî derecesine göre, diğer kabirliilerden ziyadesiyle o nur âlemini temaşa edebilecektir. Bu dünyada görme engelli olan bir mümin maddeden göremez. Ancak imanla ruhunu teslim etmişse kabirde o derece kabir ehlerinden ziyade görür. Hz. Said Nursi'nin ifadesiyle “en uzak gösteren dürbünlerle bakar nevinde, kabrinde, derecesine göre, Cennet bağlarını sinema gibi görüp temaşa eder.”

İlham ve keşif kanallarının süzgecinden geçtiği anlaşılın bu tespit ve tasvirler, bazı okuyuculara belki de abartılı gelebilir. Ancak, son Peygamber'in şu hadisleri ile, ahirette musibetzedelere (bakıma muhtaçlara) sunulan hediyelerin ve sürpriz ikramların hayallerimizin çok üstünde olduğu anlaşılmaktadır. “Kıyamet gününde musibet zedelere sevap verileceği zaman dünyada afiyette ve azaları sağ salim olanlar, dünyada iken derilerinin keskin âletlerle parça parça kesilmiş olmasını arzu edeceklerdir”.²¹

SONUÇ

Yaşlılığa bağlı bakıma muhtaçlığın arkasında pozitivist bakışla menfî şeyler arayan bilim insanları, bu yanıltıcı bakışın bir sonucu olarak hem kendilerini, hem de bakıma muhtaç yaşlıları mutsuz ve huzursuz edecektir. Bakıma muhtaçlığın olumlu yönlerinden ve manevî faydalarından habersiz olarak yaşayan kişilerin ruhlarında bundan dolayı derin psikolojik yaralar meydana gelecektir. Bir gün yaşlılık ve bakıma muhtaçlık gerçeğiyle karşı karşıya gelecek olan ve-fakat manevî yönden bu olağanüstü duruma hazırlıksız yakalanan kişiler, kendilerini kabre ve ölüme yakın ve dolayısıyla çökmüş bir virane gibi hissedeceklerdir.

Bu durumda ruhların haneleri olan bedenlerinin hızlı fizikî yıpranmaları söz konusu olabileceği gibi dünya ve ahiret dengesini koruyan ümit, gaye, emel gibi psiko-sosyal hasletler de yavaş yavaş kaybolmaya başlayacaktır. O zaman yeis (ümitsizlik) ve yalnızlık gibi olumsuz hisler, bütün vücudu kaplamaya başlayacak ve özellikle bakıma muhtaç yaşlılar, çok derin ve devasız görünen manevî yaranın merhemini kendi başlarına bulmada zorlanacaklardır. İşte tam böyle durumlarda bakıma muhtaçlığın yol açtığı psiko-sosyal sıkıntıların giderilmesi, vahiy kaynaklarına dayanan manevî danışmanlık ve rehberlik yani manevî bakım hizmetleriyle mümkün olacaktır.

Kişilerin ruhuna sükûnet veren manevî teselliler, bakıma muhtaç yaşlıların ümitli ve inanlı olmalarını sağlayacaktır. Bu vesile ile Rabbinin kendilerine kaldıramayacağı yükü yükleyemeyeceğini öğrenen bakıma muhtaç yaşlılar, içinde buldukları en ağır duruma dahî hayır boyutuyla bakacak ve manevî teselli kaynaklarına müracaat ederek, kendilerini bu şekilde manen tazeleyebilecek ve tevekkül/teslimiyet bilinciyle ömürlerini huzur içinde tamamlayabileceklerdir. Maneviyat ekseninde yaşlılara sunulan bakım hizmetleri, hem bakım kalitesini artıracak, hem de yaşlıların ruhlarıyla barışık bir şekilde onurlu yaşamalarına önemli bir katkı sağlayacaktır. İhtiyarlar Risalesi, bu yönüyle yaşlı dostu manevî bakım hizmetlerinin etkinliğini artıracak son derece önemli bir başvuru kaynağıdır.

---

²⁰ Buhari; Merda; 7.

²¹ Tirmizi; Zühhd; 28.

KAYNAKLAR

- Bediüzzaman Said Nursi; Lem'alar; Yirmi Altıncı Lem'a (İhtiyarlar Lem'ası); Yeni Asya Yayınları; İstanbul; 2001.
- Câmiü-s-Sağır; C. I-3; Yeni Asya Neşriyatı; İstanbul; 2002.
- Hadis Kaynakları (Müslim; (Buhârî; Tirmizi vb).
- Karagöz, İsmail; Dinî Kavramlar Sözlüğü; Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları; Ankara; 2005.
- Karagöz; İsmail; Kuran'a Göre Musibetler Açısından İnsan ve Toplum; Çelik Yayınları; 2. Baskı; Ankara; 1996.
- Kuran-ı Kerim.
- Mevlana; Mesnevî Tercümesi; (Tercüme: Şefik Can; Ötüken Yayınları; İstanbul; 2004.
- Ramuz El Hadis; (Terc. Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevi); (Haz. Lütfi Doğan, Cevat Akşit, O. Nuri Çataklı); Gonca Yayınevi; İstanbul; 1997.
- Seyyar, Ali; Tıbbî Sosyal Hizmetlerde Manevî Bakım; Rağbet Yayınları; II. Baskı; İstanbul; 2010.